

הַלְבוּת רֵאשִׁיחַדָּשׁ סִימָן תְּכוּ תַכָּח

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה ולא]

קָלִיל ט"ז בְּלִי שָׁם וּמִלְכּוּת⁽⁴⁰⁾ וכו', וְעַן עוֹד שָׁם פְּרָטִי דִּינִים⁽⁴¹⁾.

(40) ומנהג העולם, כתב המטה אפרים (סי' תקפא אלף המגן ס"ק כב) שמי שלא קידש עד זמן זה, אומר את דברי הגמ' (סנהדרין מב, א) או את דברי הטור על דין קידוש לבנה, 'הרואה לבנה בחידושה אומר ברוך אתה ד', ואומר את כל הנוסח הברכה.

(41) שכתב הנודע ביהודה (שם), שמי שיש לו זמן גם לקדש את הלבנה וגם לקרוא קריאת שמע, צריך להקדים לקרוא קריאת שמע, כיון שהיא תדירה, ועוד שהיא מדאורייתא. ומי שדעתו להתפלל ערבית מאוחר יותר, דעת הגרי"ש אלישיב (תפילה כהלכתה סכ"ב ס"ק קטו) שרשאי להקדים את קידוש הלבנה לתפילת ערבית.

ולענין קריאת המגילה, כתב הנודע ביהודה (שם) שציבור שעדיין לא קידשו את הלבנה ואם ימתינו עד אחר סיום קריאת המגילה יעבור סוף זמן קידוש הלבנה, ויפסיקו כולם ויקדשו את הלבנה, ולאחר מכן ימשיכו את קריאת המגילה. ואם רק היחיד לא קידש את הלבנה והוא באמצע לשמוע את קריאת המגילה, לא יפסיק באמצע, כדי שלא יפסיד את פירסום הנס של המגילה.

[משנ"ב ס"ק כא]

שְׂוִיצָאִין לְקִרְאָת מְלָכִים⁽⁴²⁾ וכו', אִי נִמְי שְׁהַמְקוֹם אֵינוֹ נִקְיָא⁽⁴³⁾ וכו', קִדְשׁ בְּבֵיתוֹ דְּרַךְ תַּלְוִין⁽⁴⁴⁾.

(42) ואף לעמוד בחצר תחת ענפי אילן, כתב בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ח סי' לח ס"ק ג) שמותר, כיון שעיקר הענין לצאת לרחוב הוא כדרך שיוצא לקראת מלך, וכאן הרי יצא. ולפי דבריו, הוא הדין שרשאי לעמוד ברחוב תחת מטריה ולומר קידוש לבנה. והחזו"א נהג (ארחות רבנו ח"א עמ' קעח) לצאת עם הציבור למרפסת מקורה ולקדש משם את הלבנה, וביאר בארחות רבנו (שם), שאם יוצא למרפסת כבר מראה בזה שהוא יוצא לקבל את פני השכינה, שהעיקר הוא שלא יקדש את הלבנה בחדר שבו הוא נמצא, וכן ביאר הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"מ הע' טו).

(43) שבאופן כזה, כתב השו"ע לעיל (סי' עט ס"א וח) ובמשנ"ב שם (ס"ק כט), שאם יש לפניו צואה או אשפה שיש בה ריח רע מחמת עיפוש וקלקול וכדו', אסור לקרוא קריאת שמע או שאר דבר שבקדושה עד שיתרחק עד כדי שלא יוכל לראותם, ואפילו בלילה שאינו יכול לראותם, אם היה יכול לראותם אסור. ואם הצואה או האשפה מאחוריו, צריך להתרחק ד' אמות ממקום שבו נגמר הריח הרע. והוסיף במשנ"ב שם (ס"ק ה) שיש להזהר

בזה מאד, ומוטב שלא לקדש את הלבנה כלל. וכתב עוד, שהנזהר מלהזכיר דברי קדושה במקום שאינו נקי, עליו הכתוב אומר: "ובדבר הזה תאריכו ימים".

ולומר קידוש לבנה כנגד פח אשפה שברחוב [כגון עגלת זבל, 'צפרדע' וכדו'], הורו הגרי"ש אלישיב והגר"ש וואזנר (נקיות וכבוד בתפלה פ"ז סי"ב ובספר אשרי האיש ח"א פ"ז ט"ז) שאם אינו יודע אם יש שם צואה וכדו' וגם אין ריח נודף ממנו, אפילו אם אינו מכוסה מותר לומר כנגדו דברים שבקדושה, ואין צריך לחוש שמא יש בה צואה מגולה וכדו', כיון שרוב הפסולת אינה מצויה או מדברים מעופשים. ואם נודף ממנו ריח רע, ירחיק עד מקום שאין מגיע אליו הריח, שכיון שרוב הפסולת אינה מצויה, נדון הריח כרחק רע שאין לו עיקר שאין צריך להתרחק ממנו אלא עד מקום שכלה הריח. מאידך, דעת הגר"י קרליץ (נקיות וכבוד בתפלה שם) להתיר רק אם פח האשפה מכוסה ואין ריח רע מגיע ממנו, אבל אם מגיע ממנו ריח רע, צריך להתרחק ארבע אמות ממקום שכלה הריח.

(44) וכשרואה צואה דרך החלון, כתב לעיל (סי' עט ס"ק יד) שאם החלון סגור מותר לומר דברים שבקדושה. ואם החלון פתוח, כתב שם (ס"ק טו) שאינו יכול לקדש את הלבנה כשרואה כנגד צואה או אשפה, ואפילו שלא מגיע ממנה ריח רע, אלא צריך לעצום את עיניו, ואז אם לא מגיע אליו ריח רע, מותר לברך.

סִימָן תְּכוּ

בְּשִׁרְאשִׁיחַדָּשׁ שְׁנֵי יָמִים הֵיאָךְ כּוֹתְבִין בְּשִׁטְרוֹת

[משנ"ב ס"ק א]

שְׁהוּא יוֹם רֵאשִׁיחַדָּשׁ פְּלוֹנִי, וְכֵן מְשַׁמַּע מְפָרִימָגְדִים⁽¹⁾.

(1) וכן לענין כתיבת גט, כתב השו"ע (אה"ע"ז סי' קכו ס"ו) כדעת הב"ח, שיש לכתוב ב'יום שלוש' לחדש פלוני שהוא ראש חודש פלוני, ולא כמו שכתב השו"ע כאן. ובדיעבד, גם אם כתב רק 'ראש חודש פלוני', כתבו הבית שמואל שם (ס"ק יז) והחלקת מחוקק שם (ס"ק יח), שהגט כשר.

[משנ"ב ס"ק ג]

ובשְׁנֵי אָדָר הַשְּׁנִי⁽²⁾.

(2) ואם כתב באדר ראשון אדר סתם, כתב הרמ"א (אה"ע"ז סי' קכו ס"ז) שהשטר כשר, אבל אם כתב באדר שני אדר סתם, השטר פסול.

הלכות ראש-חדש סימן תכז תבח

תכז כְּשֶׁרָאש־חֹדֶשׁ שְׁנֵי יָמִים הֵיכָף כּוֹתְבִין בְּשִׁטְרוֹת, וְבוֹ סְעִיף אֶחָד:

א *כְּשֶׁרָאש־חֹדֶשׁ שְׁנֵי יָמִים, כּוֹתְבִין בְּשִׁטְרוֹת 'בִּיּוֹם הָרִאשׁוֹן בִּיּוֹם רָאש־חֹדֶשׁ' (א) שְׁהוּא יוֹם שְׁלֹשִׁים לַחֹדֶשׁ שְׁעֵבֶר' (ב) (וְהַמְנִיחַ לַחֹדֶשׁ מִיּוֹם הַשְּׁנִי וְכוֹתְבִין בּוֹ 'בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ') (טור): הַגּוֹה כְּשֶׁמַּעֲבִירִין הַשָּׁנָה, כּוֹתְבִין בְּאֶדָּר רִאשׁוֹן (ג) אֶדָּר (ד) סֵתָם וּבִשְׁנֵי אֶדָּר הַשְּׁנִי (טור):

תבח סדר קביעת המועדים וקריאת הפרשיות, ובו ח' סעיפים:

א *אֵלּוּ הַיָּמִים (א) שְׁאִין קוֹבְעִים בָּהֶם הַמוֹעֲדִים: לֹא אֶדָּר רָאש־הַשָּׁנָה, וְלֹא גֹא' יוֹם־הַכְּפֻרִים, וְלֹא זִבְיָד פּוּרִים, וְלֹא בִד' פֶּסַח, וְלֹא גֹה' עֲצֵרֶת וְהוֹשַׁעְנָא־רַבָּה, לֹא ג' חֲנֻכָּה, וְלֹא אג' צוּם אֶסְתֵּר, וְלֹא בִד' צוּם תַּמּוּז וְאֵב. לְעוֹלָם בִּיּוֹם שִׁיְהִיָּה פּוּרִים יִהְיֶה ל'ג לְעֶמֶר, וְסִמֵּן פֶּלֶג, (ב) וּבִיּוֹם שִׁיְהִיָּה (ה) חֲנֻכָּה

שְׁעֵרֵי תְּשׁוּבָה

שְׁנֵשָׁל, בַּעַת שְׁפִטְרוֹת מִחֲמַת דְּבַר ר"ל אִם רִשָּׁא לְקֹדֶשׁ הַלְבָּנָה דְּרָךְ חִלּוֹן, וְקָבַח לְהַתִּיר, אִף שְׁבִין סְרִיגֵי תַּחֲלוּתוֹת הוּא פְּחוּת מִגַּב וְכַלְבֹּד, לֹא אִמְרִינן לְהַתְּחִיר. וְעַתָּה בְּמִגְרָא סִימָן תִּקְבֵּל, וְצִיעַ עַל הַחִי' סִימָן נֹט שְׁלֹא הִזְכִּיר הַמִּגְרָא וְשֶׁצֶרֶעֶרְפָּרִים סִימָן קִיט, וְעַתָּה בְּמִגְרָא נִתְּנָל דִּף ט, אִף בְּהַ בְּלֹא"ה לֹא שֶׁךְ לְבֹדִי, שְׁלֹא נִמְאֵר אֵלָּא לְעִנּוֹן מִחֲצוֹת אֶבֶל כָּאֵן אִם נִרְאִית יִשָּׁה דִּי בָּקָה, וְאִין רִאִיָּה מִהַדְּבִישׁ שְׁחֻקָּא לְעִיל סִימָן, (ג) וְגַם כִּי הַשִּׁי' מִתְּשִׁיבָה דְּחַת וְחִתִּי, ע"ש:

(ה) חֲנֻכָּה. צ"ל וּבִיּוֹם שִׁיְהִיָּה עֲצֵרֶת יִהְיֶה חֲנֻכָּה, בִּיּוֹם שִׁיְהִיָּה עֲצֵרֶת יִהְיֶה חֲנֻכָּה שְׁאִתְּרִי אִם הֵם כְּסֻדְרָן אוֹ חֲסִרִים, אֶבֶל כְּשֶׁהֵם מְלֵאִים יָבֹא בִּיּוֹם

בְּאֹרֶה הַלְבָּנָה

מִכָּל מְקוֹם כְּתוּב אִיזָה אֲתוּרִים דְּבִדְרֵיכָבֶר אִם לֹא קֹדֶשׁ עַד ט"ו יִקְדֹּשׁ בְּלִיל ט"ו בְּלִי שֶׁם וּמְלֻכּוּתָא⁽⁴⁰⁾, אֲכָן אִם הוּא עֲדִין יוֹם ט"ו אֵלָּא שְׁהִיָּה אַחֵר [חֲצִי כ"ט] י"ב שְׁעוֹת וְתַשְׁמִי' חֲלָקִים, אֲפָשֶׁר שִׁישׁ לְסַמֵּךְ עַל בְּעַל מוֹד וְקִצְעִיָּה שְׁדַעְתוּ לְהַתִּיר לְבָרָךְ בִּשְׁשׁ וּמְלֻכּוּת, וְכֵן הִסְבִּים הַגָּאוֹן מִהֲרִין אֲרִיבִישְׁטִין. וְעַתָּה עוֹד בְּנוֹדֶע בִּיהוּדָה סִימָן מֵא, דָּאִם לֹא הִיָּה יָכוֹל לְקֹדֶשׁ עַד עֶשֶׂה, שְׁהִיָּה תַּמִּיד מַעֲנֵן וְכִיצָד, וְהִנֵּה קוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְנִרְאֶה הַלְבָּנָה, וְאִם יִמְחִין עַד אַחֵר קְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְּלָה יִכְלָה הַמָּן שֶׁל קֹדֶשׁ הַלְבָּנָה, נֹס לוֹ לְפֶסַח אֶפְלוֹ בְּאִמְצַע הַפֶּקֶד וְלִקְדֹּשׁ, וּמִכָּל מְקוֹם אִם אֲפָשֶׁר לוֹ יִגְמֹר הַפֶּקֶד. וְעַתָּה עוֹד שֶׁם פֶּרָטִי דִּינִים⁽⁴¹⁾. וּמִכָּל מְקוֹם שְׁפִטוּ דָּאִין רִשָּׁא לִזְמַר אֵל אֵלָּא הַכְּבָדָה וְלֹא שְׁאִרֵי פְּסוּקִים:

* כְּשֶׁרָאש־חֹדֶשׁ וְכוּ'. וְעַתָּה סִדֵּר הַקְּבִיעוֹת בְּטוֹר. וְהִנֵּה בְּטוֹר סִדֵּר הַקְּבִיעוֹת, שְׁכָל י"ג מְחֻזְרִים קְבִיעוֹתָם שָׁנָה, וְהוּא מֵה שֶׁקָּרָא הַלְבּוּשׁ 'עֲגוּל דְּרַב חֲנִישׁוֹן גָּאוֹן', אִף הַלְבּוּשׁ שֶׁכַּב עַל זֶה: הַמָּן הַמַּעֲבָרִים חוֹשְׁבִים י"ג מְחֻזְרִים בְּשָׁנָה, אֶבֶל כְּשֶׁתְּקַדֵּק הַטִּיב תִּמְצָא שְׁאִינְכוֹן, עַד כָּאן לִשְׁנוֹ, וְכֵן הַתִּיק מִבְּהִימָה כִּי אִיזָה מִסְפֵּר (טוֹר-עוֹלָם, מִאֲמָר רַבִּיעַ פֶּקֶד י' בְּסוֹפּוֹ, כִּי מֵה שְׁשׁוֹבְרִים שְׁכָל ה"ג מְחֻזְרִים הֵם בְּשָׁנָה הוּא רַק בִּרְבַּע הַשָּׁנִים אֶבֶל לֹא בְּכֻלָּם, וְלָכֵן אִין לְסַמֵּךְ עַל עֲגוּל זֶה שֶׁל י"ג מְחֻזְרוֹת, עַד כָּאן לִשְׁנוֹ, עַתָּה שֶׁם בְּאִרְכּוּתוֹ, וְכֵן בְּפִרְיָה חֹדֶשׁ הַשִּׁיג עַל הַטוֹר וּפִרְשׁ הַשָּׁנִים הָאִיךְ עוֹלָה לִפִּי חֲשָׁבוֹן, וְכִמְזָה שְׁכֵמֶת בְּסִפֵּר תַּחֲנוּן יִשְׁשָׁכָר, וְהַחֲזִיר מֵאֵד מֵאֵד שְׁלֹא לְשַׁמֵּעַ לְסִדֵּר הַקְּבִיעוֹת שֶׁל הַטוֹר עַל שְׁנֵים יְדוּעוֹת, עַתָּה שֶׁם, וְכֵן מִצָּאֵי עוֹד בְּשָׁאֵר סְפָרִים. אִף לְעִנְיָנֵנו אִין שׁוּם נִפְקָא־מִנָּה מִזֶּה, כִּי עַל שְׁנֵים שְׁעֵבֶר עַד הַמָּה מֵה דְּבִנָּה הַזֶּה, וְגַם בְּאִמְצַע כֶּבֶר נִתְּקַן בְּאִתָּה מְקוֹמוֹת בְּלוּת שֶׁל הַטוֹר גּוֹפֵא כְּפִי מֵה שְׁהִיָּה הַפֶּקֶד כְּתוּבוֹת בְּלוּת הַטוֹר כְּהֵן, כְּפִי מֵה שְׁנָאָה מִפְּרִי חֹדֶשׁ שְׁלֹא הִגִּיה עֲלֵיו [אִם לֹא שִׁימְצָא עוֹד אִיזָה קְלָקוּל בְּדִפּוּס, וְכִמְזָה שְׁנָאִיתִי בְּפִרְיָה חֹדֶשׁ כְּתוּב שֶׁם עַל שְׁנֵים תַּחֲנִיג' סִימָן ח"ג, וְהוּא טַעַם הַדְּפּוּס וְצִרִיף לִזְמַר זח"ג, וְכֵן עַל שְׁנֵים תַּשְׁמִי'ג כְּתוּב בְּדִפּוּס לְעַמְּקֵיבֶר בִּשְׁנֵי, וְהוּא טַעַם הַדְּפּוּס וְצִרִיף לִזְמַר ז"ש כְּמוֹ בְּטוֹר וְהוּא זש"ג, אַחֲרֵי־כֵן מִצָּאֵי בֵן בְּדִפּוּס [שׁוֹן]. וְאִין לֵנוּ לְדָאָה כְּלִי־כָף יוֹתֵר, כִּי בְּנוֹדִיָּה בַּעַת הַהִיא וְגַם הַרְבֵּה קִדְּם יִהְיֶה הַגָּאֹלָה וְנִקְדֵּשׁ עֲלֵי־פִי הַרְאִיָּה:

* אֵלּוּ הַיָּמִים שְׁאִין קוֹבְעִין וְכוּ'. כָּל הַעֲנָן: לְעוֹלָם צִרִיף לְרֹאוֹת שְׁלֹא יִהְיֶה יוֹם־הַכְּפֻרִים בִּיּוֹם רִאשׁוֹן וְלֹא בִיּוֹם שְׁשִׁי, כִּי שְׁלֹא יִהָא שְׁנֵי יָמִים קְרוּשִׁים שְׁאִינְכוֹרִין בְּכָל מְלָאכָה מִן הַחוּצָה סְמוּכִים זֶה לָזֶה וְנֹשׁ לָזֶה טַעַם בְּמִגְרָא רָאש־הַשָּׁנָה דִּף כ, עַתָּה [שׁוֹן]. וְגַם שְׁלֹא יִהְיֶה הוֹשַׁעְנָא־רַבָּה בִּיּוֹם הַשְּׁבִיעִת כִּי שְׁלֹא תַּחֲסֹחַ

(*) וְכֵן עַל שְׁנֵים תַּשְׁמִי'ג כְּתוּב בְּטוֹר ג"ח, וְצִרִיף לִזְמַר: ב"ח.

שְׁעֵרֵי תְּשׁוּבָה

(כד) ב"ח ט"ו ומגן-אברהם וזש"א: (כז) ולפי מה שכתבנו לעיל, אפילו אין החילוף פתוח נמי אינו מעבב מדעת, כל שיוצא בברור שמה שמאיר נגדו הוא אור הלבנה ולא וזוהרית בעלמא עיני דמות הלבנה, וכמו שכתב בשערי-תשובה, עין שם. ולכתחלה טוב יותר לפתח החילוף, אף כשיא אפשר כגון מפני חקר וכדומה מטר אפילו אין החילוף פתוח, וכמו שכתבנו, וכן כתב הפרי-מגדים, עין שם: (ה) ב"ח ויש"ו וזש"א, מגן-אברהם וזלתי רבה: (ה) מגן-אברהם. והט"ו מביא באופן אחר, ולא פליגי אהודי, והוא רק סימנא בעלמא. וצ"פ הדחק אפשר לכתב הנוקסא שלנו, דהינן, אבכ ודמחבר מירי מענן אימתי יחול ל"ג בעמר, כתב נמי אימתי יחול עצרת, ומתנח סימנא: ביום שיהיה בשנה הבאה חנכה יהיה עשה בשנה זו עצרת. אחר-כך מצאתי זה בפרק תוש: (ז) מגן-אברהם. ויש ספרי שלסוף-צירוף ושנים שכתוב בהן כך בהדיא: צ"שיהי כסדרן או חסרים, ומזה נבר שהתהת הפגן-אברהם בשנים הוא אמת, דלהגהת הט"ו אין שך אלו המלות כלל: